

igralca do obupa. Dvomim, da je tak dialog, ki se giblje v skrajnjih mejah še razumljive redkobesednosti, naraven in realen. Pro in contra v samih antitezah, vsak stavek v obliki sentence in citata je sicer apartna posebnost, ki je pri Kristanu še vrhutega elegantna, a je že za bralca dvomljive vrednosti, kaj šele za gledalca, ker vidi v takem izražanju hoteno iskanje in pogreša naravnega toka.

Če pozabimo socialistične tendence, nam delo ugaja, in le želimo, da ga poizkusimo tudi na odru. Kristan sicer s to dramo ni zanesel med nas novih idej, ampak premislil je staro, a danes vitalno vprašanje posvoje, ga oblekel v sprejemljivo dokazovanje, manj verjetno ogrožje in občudovanja vredno, dasi preizcizelirano formo.

Adolf Robida.

Janeza Trdine zbrani spisi. IX. knjiga. — Bajke in povesti. VIII. — Založil L. Schwentner. V Ljubljani 1910. Str. 204. Cena K 2'50. — Urednik Trdinove literarne zapuščine je dal tudi devetemu zvezku njegovih zbranih spisov naslov „Bajke in povesti“. Gotovo je, da je ta naslov le malo prikladen, a še bolj gotovo, da Trdinovih spisov ni mogoče veljavno krstiti z nobenim starejših ali novih imen, kar jih ima koledar poetike. Trdina piše o vsem, kar vidi in sliši na samotnih izprehodih in v malih dolenskih krčmah ali kar si izmisli v tihi zapuščeniosti svoje samske sobe: resnične bajke, včasih pristne, še večkrat racionalistično stilizirane, razprave o kmetijstvu, narodopisne črtice, čudne povesti brez začetka, zapletka in konca, resnične in izmišljene življenjepise, filološka premišljevanja — in to skoro vse obenem. On je gotovo edini zastopnik takega slovstva pri nas; tudi se ne morem spomniti, da bi bil v svetovni literaturi našel kaj podobnega.

Janez Trdina je na prvi pogled velika uganka. Človek, ki ga prvič bere, ne more biti prav najasnejši, kdaj le poroča in kdaj se norčuje, kdaj uči in kdaj le cinično deklamira, kdaj je resnično idealističen in kdaj naiven. Da razumemo Trdinovo pisateljsko osebnost, se je treba spomniti, da je živel in vzrastel ob času, ko je liberalizem bil ravno v cvetju. Ni mogoče tajiti, da so liberalna načela ob začetku razvoja mladino močno ogrela; besede o človeških in narodnih pravicah, o svobodi in napredku so imele tedaj še polno veljavo, ker je bilo treba poznejših razkrojnih let, da je zazijala notranja praznosta in življenjska nesposobnost liberalnega načela. Trdina je veroval vanj vse dni svojega življenja — zato čuti moderen bralec nehoti nekaj otročjega in anahronističnega, kadar ga bere. Trdinovemu Ivanu Slobodinu (že to ime, skovano v okusu gimnazijskih psevdonimov, je značilno) so „zvezde vodnice: Resnica, svoboda in slavjanska ideja!“ Tudi v Trdinovi noči ni drugih zvezd, toda nam je pod tem nebom malo tesno, mračno in zlasti nekam dolgočasno.

To je ena komponenta Trdinove duše. Druga ravnotako važna in sodelujoča je čisto ljudsko, kmetško čuvstvovanje Trdinovo. On je le kmet, zdi se mu nekako zoprno in abotno, če ga imenuje kdo gospoda. Redkokdaj se more ubraniti pikre besede, kadar vzame v misel graščake, gospodo, škrice in sleparske doktorje. Najrajši poseda po krčmah, hodi po pašnikih in božjih potih in se družiti le s kmeti, delavci, pastirji in ribiči. Tu se je naučil tako kopirati kmetško besedo, kot je ni znal niti Jurčič. Ta beseda je včasih ljubka

in preprostolepa, toda mnogokrat je trda, robata in krivična, zlasti če govori o verski plati našega narodnega življenja. Kljub veselemu idealizmu, s katerim opaža Trdina svoje ljudstvo in ki mu je narekoval blagodoneče stavke: „Slovenec je čil in žilav človek pa nosi na svojih širokih plečih bremena, ki bi vsakega drugega zadušila; tolažila in dobre volje mu ne manjka nikdar dolgo; podoben je čvrstemu deblu, ki poganja nove veje, če so mu stare polomile nevihte... Med slovenskimi kmeti sem našel mnogo nemarnosti, surovosti in ostarelosti, ali tudi obilo narave, poštenja in resnice“ — je videti pri Trdinu neko pretežno nagnjenje k temu, kar je manj zdravo, manj lepo in manj dostojno v nas.

Mladi čas je gotovo preglasno oznanil Trdinovo slavo. Izšlo je že devet zvezkov njegovih zbranih spisov in iziti jih utegne še nekaj. Bralca se pri tem loteva nestrpnost kakor kraljice, ko je poslušala zgovornega Apolonija: hotel bi več jedra in tudi — več umetnosti. Resnica pa je, da je jezik Trdinov nad vse lep; njegov slog diha v mirnem, prijetnem ritmu, ki se nikdar ne zasope in nikoli ne pretrga. Samo to je Trdinova slava in ta bo ostala. *Franc Bregar.*

Dr. Capuder Karel: **O luteranstvu na Goriškem.** (Izvestje državne gimnazije v Gorici 1909 in 1910.) V zadnjih letih so izšle tri razprave o protestantizmu na Goriškem, in sicer: Schmidt, Die Gegenreformation in Görz-Gradisca, Wien 1908; Ipavec, Verski pokret na Goriškem v šestnajstem stoletju (Trubarjev zbornik, 1908, 251—260) in omenjeni Capuderov spis. Prva razprava s pridejanim listinskim dodatkom je pomanjkljiva in precej napačna, drugi pisatelj je porabil le tiskano literaturo, pa še te ne vse. Nasprotno je sestavil Capuder svoj spis o luteranstvu ne samo na podlagi dosedaj tiskanih pripomočkov, našel je tudi v raznih arhivih še mnogo neznanih arhivalij, ki jih je deloma v dodatku objavil. Tako je popravil marsikatero trditve dosedanjih zgodovinarjev in razširil naše znanje o tej dobi. Ker je ta razprava najpopolnejša in najboljša o protestantskem gibanju na Goriškem, zato hočemo v kratkih potezah naznaniti njeno vsebino.

Kakor na Kranjskem in Štajerskem, se je tudi na Goriškem razširjalo luteranstvo najprvo med duhovščino, potem med plemiči in nazadnje med ljudstvom. Nova vera — razširjali so jo dijaki, ki so študirali na nemških vseučiliščih, in trgovci — je hitro dobila precej privržencev, kajti oglejski kapitelj je bil v verskih stvarih še bolj mlačen kakor ljubljanski škofje za Ferdinanda I. Nadalje je pospeševala razširjenje luteranstva slaba vlada Ferdinanda I., ki, kakor na Kranjskem, tudi na Goriškem ni odločno nastopila proti protestantom, ter nasprotje med Ferdinandom in oglejskimi patriarhi zaradi jurisdikcije. Manjkalo pa je goriškim protestantom trdne organizacije, zato je povabil goriški deželni glavar grof Jurij Thurn Primoža Trubarja v Gorico (1563). Dve leti (do 1565) je uspešno deloval Trubar na Goriškem, nato ga je ukazal Ferdinand I. iztirati. Drugi marljiv oznanjevalec luteranstva je bil predikant Tomaž Osterman iz Vipave, ki je tudi moral zapustiti deželo (1565), ker je njegovo bogoskrunje — po obhajilu je napil iz keliha nekaterim navzočim ženskam — razburilo katoliško ljudstvo. Smelosti predikantov so prisilile katoličane, da so se združili. Generalni vikar Jakob Maracco je sicer